

КОЛОКВИЈУМ БЕОГРАД–БРНО

САВРЕМЕНА СРПСКА И ЧЕШКА СЛАВИСТИЧКА ИСТРАЖИВАЊА

KOLOKVIUM BĚLEHRAD–BRNO

SOUČASNÁ SRBSKÁ A ČESKÁ SLAVISTICKÁ BĀDÁNÍ

КЊИГА САЖЕТАКА

Београд, 21. октобар 2021.

ОРГАНИЗАТОР КОЛОКВИЈУМА
Славистичко друштво Србије
Студентски трг 3
Београд

МЕСТО ОДРЖАВАЊА
Филолошки факултет Универзитета у Београду
Студентски трг 3

КООРДИНАТОРИ КОЛОКВИЈУМА
Проф. др Александра Корда-Петровић
Проф. др Далибор Соколовић
Доц. др Катарина Митрићевевић-Штепанек

ПРИРЕДИЛИ
Доц. др Катарина Митрићевевић-Штепанек
Проф. др Александра Корда-Петровић

УВОДНА РЕЧ

Колоквијум Београд–Брно / Kolokvium Brno–Vělehrad представља један од видова традиционалне сарадње Катедре за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду са Институтом за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета у Брну. Иницијатори оваквог вида сарадње били су проф. др Богољуб Станковић (1938–2011), тадашњи председник Славистичког друштва Србије, проф. др Иво Поспишил, дугогодишњи управник Института за славистику у Брну, као и проф. др Вацлав Штепанек и проф. др Петар Буњак. Први сусрет српских и чешких педагога и истраживача у овом формату одржан је давне 2006. године и од тада се реализује наизменично у Брну и Београду сваке две године. Основни циљ ових сусрета је размена научних и истраживачких сазнања у широко схваћеној научној области славистике, а пре свега у области српско-чешких историјских и културних веза. Посебно објављени зборници радова, као и објављени радови у оквиру тематских блокова у часописима Славистика (Београд), *Opera Slavica* и *Slavica litteraria* (Брно), сведоче о неспорном научном доприносу наше сарадње.

Овога пута колоквијум на тему „Савремена српска и чешка славистичка истраживања“ одржава се на Катедри за славистику Филолошког факултета у Београду у организацији Славистичког друштва Србије дана 21. октобра 2021. године. Посебно нам је драго што су заступљене теме из различитих научних области славистике, историје, књижевне историје, лингвистике, методике и културе. Учесници су чешки и српски слависти, историчари, бохемисти, словакисти, србисти, кроатисти, русисти и украјинисти различитих генерација, а излагања на српском, хрватском, чешком, словачком и руском језику. Сигурни смо да ће и овога пута размена научних и истраживачких идеја дати нови допринос славистици и донети подстицај за даљу сарадњу Катедре за славистику у Београду и Института за славистику у Брну.

Београд, октобар 2021.

Проф. др Александра Корда-Петровић

УВОДНА НАПОМЕНА

Ова књига садржи сажетке реферата са научног колоквијума „Савремена српска и чешка славистичка истраживања“, одржаног на Филолошком факултету Универзитета у Београду 21. октобра 2021. године.

Сажетци су поређани по азбучном реду имена аутора. Састоје се од наслова, сажетка и кључних речи на језику излагања, као и од наслова, сажетка и кључних речи на енглеском језику.

Сви текстови су наведени у оригиналној верзији, а приређивачи су вршили минималне техничке интервенције.

Ана АГАПОВА (Anna Agapova)

Брно

КОНСТАНТИН ВАГИНОВ В ЧЕХОСЛОВАКИИ

В докладе речь пойдет об истории издания в Чехословакии сочинений Константина Вагинова (1899–1934), русского прозаика и поэта, члена группы ОБЭРИУ, а также о восприятии Вагинова чешскими литературоведами и переводчиками.

В СССР Вагинова печатали при жизни, однако все его посмертные издания на родине относятся уже к перестроечной и постперестроечной эпохе. Тем не менее стихи и романы Вагинова в 1970–1980-х годах публиковались в тамиздате (в США и Германии), а еще раньше, в 1967 году, были переведены на чешский язык и изданы в социалистической Чехословакии. В докладе речь пойдет о том, как такое стало возможно и кто именно способствовал этой публикации.

Если в 1960-х годах Вагинова в Чехословакии воспринимали скорее как поэта-авангардиста, то в самом конце 1980-х чешские читатели, одновременно с русскими, открывают для себя Вагинова-прозаика. В чешском литературоведении той эпохи предпринимаются попытки вписать прозаическое наследие Вагинова в рамки различных литературных традиций. Вторая половина доклада будет посвящена восприятию Вагинова в Чехословакии конца 1980-х — начала 1990-х годов.

Ключевые слова: Константин Вагинов, русско-чешские литературные связи, тамиздат, русский авангард.

In our paper, we will deal with the reception of the work of Fyodor Dostoevsk

KONSTANTIN VAGINOV IN CZECHOSLOVAKIA

This paper will discuss the history of the publication in Czechoslovakia of the works by Konstantin Vaginov (1899–1934), the Russian prose writer and poet, a member of the OBERIU group, and the perception of Vaginov by Czech literary scholars and translators.

In the USSR, Vaginov was published during his lifetime, but all of his posthumous publications in his homeland date back to the Perestroika and post-Perestroika era. However, in the 1970s and 1980s, Vaginov's poems and novels were published in a tamizdat (in the United States and Germany), and even earlier, in 1967, were translated into Czech and published in socialist Czechoslovakia. The paper will discuss how this became possible and who exactly contributed to this publication.

Whereas in the 1960s in Czechoslovakia Vaginov was perceived as more of an avant-garde poet, at the very end of the 1980s Czech readers, along with Russians, discovered Vaginov the novelist. Czech literary scholarship of that era attempts to fit Vaginov's prose legacy into the framework of various literary traditions. The second half of the paper will focus on the perception of Vaginov in Czechoslovakia in the late 1980s and early 1990s.

Key words: Konstantin Vaginov, Russian-Czech literary relations, tamizdat, Russian avant-garde

Тања ГАЕВ

Београд

ЛЕСЈА УКРАЈИНКА И СРПСКА КУЛТУРА

За велику украјинску песникињу и списатељицу, дичну кћер свога народа, девојку мушке снаге и храбрости, једну од најнапреднијих и најкултурнијих жена свога доба, Лесју Украјинку (1871–1913), идеал је био хармонија човека и света, развој људске личности у свим областима њеног живота. У својој поезији не описује народ као слепу публику, већ као низ упечатљивих личности, које краси одлучност, јака воља и незауостављива жеља за слободом. Песникиња истиче и опева снагу, слободу, храброст и патриотизам – обележја која красе Украјинце. Све који су добровољно пристајали на јарам ропства разоружавала је страшћу борца против угњетавања сваке врсте.

Прва и једина збирка *Ломикамен* изабраних 49 песама објављена је 1971. о 100-годишњици песникињиног рођења. Поезију Лесје Украјинке на српски језик превели су Десанка Максимовић, Јованка Хрваћанин и Милан Николић. У часопису *Одјек* 1975. у преводу и препеву Радослава Пајковића и Тодора Дућине представљена је песма *Мелодије*. У *Антологији украјинске поезије* на српском језику, прве такве врсте, приређивача Радослава Пајковића, објављене 1979. представљено је 8 песама. У *Антологији украјинске поезије XVI–XX век*, објављене 2002. у преводу Миодрага Сибиновића представљене су 3 песме.

У раду ћемо посветити пажњу преводима Лесје Украјинске у српској култури, а посебно прелепој поеми *Віла–посестра*, написаној под утицајем српског јуначког епа и српске митологије, непосредно повезаној са животом српског народа и његовим борбама против поробљивача. У основи поеме су поетске приче Срба о вилама, митским бићима, сличним украјинским русалкама и немачким валкирама.

Кључне речи: Лесја Украјинка, поезија, превод, Ломикамен, Десанка Максимовић, поема *Віла–посестра*

LESYA UKRAINKA AND SERBIAN CULTURE

For the great Ukrainian poet and writer, the proud daughter of her people, the girl of masculine strength and courage, one of the most advanced and cultured women of her time, Lesya Ukrainka (1871–1913), the ideal was the harmony of man and the world, the development of human personality in all areas of her life. In her poetry, she does not describe the people as a blind audience, but as

a series of impressive personalities, adorned with determination, strong will and an unstoppable desire for freedom. The poetess emphasizes and sings of strength, freedom, courage and patriotism – symbols that adorn Ukrainians. She disarmed all those who voluntarily agreed to the yoke of slavery with the fear of a fighter against oppression of all kinds.

The first and only collection of poetry *Lomikamen* selected 49 poems was published in 1971 on the 100th anniversary of the poet's birth. Lesya Ukrainka's poetry was translated into Serbian by Desanka Maksimovich, Jovanka Hrvachanin and Milan Nikolich. The song *Melodies* was presented in the magazine *Odjek* in 1975, translated and sung by Radoslav Pajkovich and Todor Dutina. In the *Anthology of Ukrainian Poetry* in the Serbian Language, the first of its kind, edited by Radoslav Pajkovich, published in 1979, 8 poems were presented. In the *Anthology of Ukrainian Poetry of the 16th–20th century*, published in 2002, translated by Miodrag Sibinovich, 3 poems are presented.

In this paper, we will pay attention to the translations of Lesya Ukrainka in Serbian culture, and especially to the beautiful poem *Vila-posestra*, written under the influence of the Serbian heroic epic and Serbian mythology, directly related to the life of the Serbian people and their struggles against enslavers. The poem is based on the poetic stories of Serbs about fairies, mythical creatures, similar Ukrainian mermaids and German Valkyries.

Key words: Lesya Ukrainka, poetry, translation, Lomikamen, Desanka Maksimovich, poem *Vila-posestra*

Јулија ДМИТРИЈЕВА (Юлия Дмитриева)
Брно

НЕОПУБЛИКОВАННЫЕ РАССКАЗЫ Л. Н. АНДРЕЕВА 1897–1899 ГОДОВ: ПОЭТИКА И ПРОБЛЕМАТИКА

В данной работе произведен анализ ранних неопубликованных рассказов («Оро» (1897), «Две встречи» (1898), «Нас двое» (1899), «Держите вора!» (1898–1899) и др.) русского писателя Леонида Николаевича Андреева, их поэтики и проблематики. Отдельное внимание в исследовании уделяется тому, как писатель использует материалы данных рассказов в своем дальнейшем творчестве. Андреев всегда имел склонность перерабатывать свои ранние произведения, и в неизданных при жизни писателя рассказах 1897–1899 годов можно увидеть мотивы или даже сюжеты, которые возникают в его более поздних, нередко самых популярных рассказах, т.к. «Случай» (1901), «Стена» (1901), «Мысль» (1902) и др. Таким образом, данная работа – это попытка проследить динамику творчества Андреева на основе анализа неопубликованных рассказов писателя, которые на настоящий момент малоисследованы.

Ключевые слова: Андреев, неопубликованное, рассказ, мотив, сюжет

UNPUBLISHED STORIES (1897–1899) BY L. N. ANDREYEV: POETICS AND PROBLEMATICS

This paper analyzes the poetics and problems of Leonid Nikolayevich Andreyev's early unpublished short stories "Oro" (1897), "Two Meetings" (1898), "Us Two" (1899), "Hold the Thief! (1898–1899), etc. In particular, the study explores how the author uses the materials of these stories in his later works. Andreyev always had a tendency to revise his earlier works, and in the unpublished stories during 1897–1899 it is possible to uncover motives or even plots emerging in his later most popular stories, i.e. "Chance" (1901), "The Wall" (1901), "Thought" (1902), etc. Therefore, this paper attempts to trace the dynamics of Andreyev's works based on the analysis of his unpublished stories, which have been little researched yet.

Key words: Andreyev, unpublished, story, motive, plot

Жозеф ДОХНАЛ (Josef Dohnal)

Брно

МЕСТО И МЕРА ОЗНАКОМЛЕНИЯ С КУЛЬТУРОЙ, ИСТОРИЕЙ, ЛИТЕРАТУРОЙ И ИСКУССТВОМ В УЧЕБНЫХ ПРОГРАММАХ СТУДЕНТОВ-РУСИСТОВ

Доклад посвящен мере, в которой студенты русского языка в чешских и словацких вузах получают сведения о русской истории, культуре, литературе и искусству в рамках программы обучения. Так как количество занятий, отведенных ознакомлению с данными сведениями постепенно снижается, знания студентов редуцируются до функционального минимума, что сказывается на их часто недостаточной способности понимать и оценивать конкретные факты и общественной жизни, и художественного творчества. Тенденция включать в программу обучения почти только «информацию, применимую на практике» приводит к тому, что выпускники прежде всего бакалаврских программ обучения становятся далеко не полноценными специалистами-русистами.

Ключевые слова: программа обучения, обучение русскому языку как иностранному, знания по русской истории, культуре, литературе, искусству

PLACE AND EXTEND OF ACQUAINTANCE WITH CULTURE, HISTORY, LITERATURE AND ART IN THE CURRICULA FOR STUDENTS OF RUSSIAN

The paper is devoted to the extent to which students of Russian language in Czech and Slovak universities receive information about Russian history, culture, literature and art as part of their study program. As the number of classes devoted to the acquaintance with these data gradually decreases, the knowledge of students is reduced to a functional minimum, which affects their often insufficient ability to understand and evaluate specific facts of social life and artistic creativity. The tendency to include in the curriculum almost only “information applicable in practice” leads to the fact that graduates of first of all bachelor programs of study become far from full-fledged specialists.

Key words: study program, teaching of Russian language as a foreign one, knowledge of Russian history, culture, literature and art

Ана ЯКОВЛЕВИЋ-РАДУНОВИЋ

Београд

**ЖЕНСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК
ЦИКЛООБРАЗУЮЩИЙ ФАКТОР
В «ДОМАШНИХ РАЗГОВОРАХ»
В. Ф. ОДОЕВСКОГО**

Интегрирующим фактором *Домашних разговоров* является установка на разбор мотивов и обстоятельств обусловивших судьбу героев, личность которых изменяется под влиянием быта. Писатель, как человек хорошо знавший великосветское общество, в *Домашних разговорах*, пишет о положении женщины в обществе и о круге интересов этой женщины. Цикл посвящен интимному и подробному анализу, предметом которого является личность, ее психология и социальное поведение. Героини, выделяющиеся как особенно сильные личности в великосветском кругу, – это женщины, сражающиеся за свое место в мире, которое является результатом самовоспитания или независимого развития естественных способностей.

Ключевые слова: В. Ф. Одоевский, Домашние разговоры, женское образование

**WOMEN'S EDUCATION AS AN INTEGRATING
FACTOR OF THE CYCLE *DOMESTIC
CONVERSATIONS* BY V. F. ODOEVSKY**

The integrating factor of the *Domestic Conversations* (1844) is the attitude towards the analysis of the motives and circumstances that determined the fate of the heroes, whose personality changes under the influence of everyday life. The writer, as a person who knew high society well, writes in the *Domestic Conversations* about the position of women in society and about the range of interests of these women. The cycle is devoted to an intimate and detailed analysis, the subject of which is personality, its psychology and social behavior. Heroines who stand out as particularly strong personalities in high society are women fighting for their place in the world, which is the result of self-education or the independent development of natural abilities.

Key words: V. F. Odoevsky, Domestic Conversations, female education

Петр КАЛИНА (Petr Kalina)

Брно

УКРАЈИНСКИ КОМПОЗИТОРИ МЕЂУРАТНЕ ГАЛИЦИЈЕ НА ПРАШКОМ КОНЗЕРВАТОРИЈУМУ

Реферат је посвећен генерацији композитора данашње западне Украјине, која се у области композиције школовала на конзерваторију у Прагу код ученика Антоњина Дворжака – Витјеслава Новака и Јозефа Сука. Управо те личности су по повратку из Прага у своју домовину постале најбитнији носиоци професионалног музичког живота у источној Галицији. Нису се профилисали искључиво као композитори, него и као инструменталисти, организатори музичких дешавања и музички критичари. Текст одражава основне обресе дела Васиља Барвинског (1888–1963), Нестора Нижанкивског (1893–1940), Зеновија Лиска (1895–1969) и Миколе Колесе (1903–2006).

Кључне речи: украјинска музика, Васил Барвински, Нестор Нижанкивски, Зеновиј Лиско, Микола Колеса, Витјеслав Новак, Прашки конзерваторијум.

UKRAINIAN COMPOSERS OF THE INTERWAR GALICIA AT THE PRAGUE CONSERVATORY

The paper deals with a generation of composers coming from today's western Ukraine, who studied composition at the Prague Conservatory with Antonín Dvořák's students – Vitezslav Novak and Josef Suk. After returning from Prague to their homeland, these personalities became the most important figures in the eastern Galicia professional musical life, not only as composers, but also as interpreters, organizers of music events as well as music critics. The paper also reflects the basic outlines of the activities of Vasyl Barvinsky (1888–1963), Nestor Nyžankivsky (1893–1940), Zenovi Lysko (1895–1969) and Mykola Kolessa (1903–2006).

Key words: Ukrainian music, Vasyl Barvinsky, Nestor Nyžankivsky, Zenovi Lysko, Mykola Kolessa, Vitezslav Novak, Prague Conservatory.

Александра КОРДА-ПЕТРОВИЋ

Београд

Z HISTORIE SRBSKO-ČESKÝCH KULTURNÍCH VZTAHŮ: JULKA CHLAPEC-DJORDJEVIĆ

Tvorba srbské spisovatelky, kritičky a feministky meziválečného období Julky Chlapec-Djordjević (1882–1969) se v dnešní době intenzivněji studuje v rámci genderových a feministických studií. Zkoumá se přínos jejích studií a esejů, které napsala ve 30. letech 20. století, v oblasti současných humanitních věd, především v oblasti sociologického a feministického výzkumu, ale také její inovativní přístup k rozvoji literárních žánrů v meziválečné srbské literatuře. Tato práce se zaměří na přínos této vzdělané ženy k posílení československo-jugoslávských kulturních vztahů mezi oběma světovými válkami. Po svatbě s českým důstojníkem Zdeňkem Chlapcem strávila většinu svého života v Československu. Byla členkou rady Československo-jugoslávské ligy, psala kritické články o české literatuře pro srbské literární časopisy a navázala kontakty mezi jugoslávskými a československými umělci. Zejména jsou analyzovány studie a eseje, které autorka napsala o T. G. Masarykovi, Karlu Čapkovi, Marii Majerové, Anně Marii Tilschové, jakož i její recenze českých knih v srbských časopisech. Byly také zváženy tři cestopisy Julky Chlapec-Djordjević z Prahy a Slovenska, jakož i cestopisné obrázky z cest po Jugoslávii (*Z cest po domově*, 1936), které publikovala v češtině.

Klíčová slova: Julka Chlapec-Djordjević, československo-jugoslávské kulturní vztahy, feminismus, kritické studie, literární kritika, cestopisy

FROM THE HISTORY OF SERBIAN-CZECH CULTURAL RELATIONS: JULKA CHLAPEC- ĐORĐEVIĆ

The work of the Serbian writer, critic and feminist of the interwar period – Julka Chlapec-Đorđević (1882–1969) – is being studied more intensively nowadays within the framework of gender and feminist studies. It explores the contribution of her studies, which she wrote in the 1930s in the field of contemporary humanities, primarily in the field of sociological and feminist research, but also her genre related innovative contribution to the interwar Serbian literature. This paper will focus on the contribution of this educated woman in fostering Czechoslovak-Yugoslav cultural ties between the two World Wars. After marrying a Czech officer Zdenek Chlapec, she spent most of her life in the Czech Republic. She was a Board member of the Czechoslovak-Yugoslav League, she wrote critical articles on

Czech literature for Serbian literary magazines and established contacts between Yugoslav and Czechoslovak artists. The author's studies and essays on T. G. Masaryk, Karel Čapek, *Marie Majerová*, *Anna Maria Tilschová*, as well as her depictions of Czech editions in Serbian periodicals are analysed. Three travelogues by Julka Chlapec-Đorđević from the Czech Republic and Slovakia, as well as the travelogues from a trip around Yugoslavia (*Z cest po domově*, 1936), published in Czech language, were also observed.

Key words: Julka Chlapec- Đorđević, Czechoslovak-Yugoslav cultural ties, feminism, critical studies, literary criticism, travelogues

Ивана КОЧЕВСКИ

Београд

ГРАД КАО КОНСТАНТА САЈФЕРТОВЕ ПЕСНИЧКЕ ЕКСПРЕСИЈЕ

У поводу стогодишњице од објављивања Сајфертове прве збирке песама *Град у сузама* (*Město v slzách*, 1921), желели смо да представимо песничко стваралаштво овог јединог чешког лауреата Нобелове награде истичући један од најфреквентнијих мотива на којима је заснована његова књижевна поетика. Поред лепоте жена, љубави према домовини и успоменама из детињства, у Сајфертовој субјективној лирици и интимним песничким записима доминира појам града као најчешћи елемент коме се Сајферт непрестано враћа. Град је тема којом овај чешки песник започиње своје стваралаштво збирком *Град у сузама*, и истовремено је тема којом завршава свој плодотворан песнички опус у збирци *Бити песник – Být básníkem* (1983) што се нарочито примећује у песми „Поглед са Карловог моста“. Мотиви о граду се препознају у вези са називима европских и светских метропола, али и кроз називе улица, тргова, мостова, биоскопа и других културних институција или објеката које песник види на својим шетњама, или које оживљава у својим реминисценцијама. Функција и употреба мотива града је у Сајфертовој поезији различита у вези са временом када је она настала, стога је један од циљева овог рада препознавање ових мотива и њихово разврставање према времену настанка и лирским намерама.

Кључне речи: Јарослав Сајферт, поезија, град, Праг

THE CITY AS A CONSTANT MOTIF OF SEIFERT'S POETIC EXPRESSION

On the occasion of the centenary of the publication of Seifert's first collection of poems, *The City in Tears* (*Město v slzách*, 1921), we wanted to present the poetry of the only Czech laureate of the Nobel Prize by highlighting one of the most frequent motives that his literary poetic was based upon. Among the motifs, such as the beauty of women, love for his country, and childhood memories, Seifert's subjective lyrics and poetic expression are prevailed by the notion of the city as the most common subject to which the poet constantly returns. Seifert's literary production was originally initiated by the topic of a city with the collection of poems *The city in tears*, and at the same time it was the theme he has completed his fruitful literary work with a collection *Being a poet – Být básníkem* (1983), which is to be noticed particularly in the poem „The view from the Charles bridge“.

Motifs about a city are to be recognized in a relation to various European and world city names, but also in referring to names of city streets, squares, bridges, movie theaters, and other cultural places that have been seen by the poet on his long walks or that have come to life in poet's reminiscence. The function and use of urban motifs are different in Seifert's poetry due to the different time periods when it was written so in that matter one of this paper goals is to recognize these motifs and sort them by the time they were incorporated in poems and by their literary goals.

Key words: Jaroslav Seifert, poetry, city, Prague

Павел КРЕЈЧИ (Pavel Krejčí)

Брно

K PŮVODU NĚKTERÝCH ČESKÝCH A SRBOCHORVATSKÝCH FRAZÉMŮ S TOPONYMICKÝM KOMPONENTEM

V příspěvku analyzujeme vybrané české a srbochorvatské frazémy z hlediska původu jejich toponymického komponentu, tj. z hlediska historické, kulturní nebo jiné specifické situace, s níž je příslušný topokomponent spjatý. Toponymické komponenty totiž mnohdy odrážejí nejrůznější historické zkušenosti lokálního, regionálního, národního nebo mezinárodního až globálního charakteru, stereotypy či předsudky, a tyto konotace se poté můžou promítnout do významu frazému jako celku. Pro účely tohoto příspěvku budeme analyzovat příklady inspirované mytologií a biblí, literaturou a filmem, historií, popř. jinou oblastí.

Klíčová slova: česká frazeologie, srbská/chorvatská frazeologie, toponyma ve frazeologii, původ frazémů

ON THE ORIGIN OF SOME CZECH AND SERBO- CROATIAN PHRASEMES WITH A TOPONYMIC COMPONENT

In this paper we analyze selected Czech and Serbo-Croatian phrasemes in terms of the origin of their toponymic component, i.e. in terms of historical, cultural or other specific situation with which the relevant toponymic component is connected. Toponymic components often reflect various historical experiences of local, regional, national or international to global character, stereotypes or prejudices, and these connotations can then be reflected in the meaning of the phraseme as a whole. For the purposes of this paper, we will analyze examples inspired by mythology and the Bible, literature and film, history, or another area.

Key words: Czech phraseology, Serbian/Croatian phraseology, toponyms in phraseology, origin of phrasemes

Доминика КУБИШОВА (Dominika Kubišová)

Брно

ANALIZA DISKURSA INAUGURACIJSKIH GOVORA ODABRANIH PREDSEDNIKA

Referat se bavi analizom diskursa odabranih predsjedničkih govora održanih tijekom njihove zadnje inauguracije. Istražuje verbalna sredstva kojima se predstavljaju različite teme, prati apel na emocije slušatelja, ali također traži potencijalnu persuazivnu (ili manipulativnu) narav odabranih riječi ili metafora. Analiza uspoređuje odabrane govore, te traži zajedničke i različite tendencije govornika i sliku koju šalju publici.

Ključne riječi: politički govor, analiza diskursa, verbalna manipulacija

ANALYSIS OF THE DISCOURSE OF INAUGURAL SPEECHES OF SELECTED PRESIDENTS

The paper deals with analysis of chosen presidential speeches, that were delivered during their inauguration. Analysis is focused on language means or metaphors and their use in presenting different themes, their ability to appeal on emotions or possible persuasive (manipulative) potential. It compares chosen speeches and search for similar or different tendencies of the speakers and a verbal picture they are painting for their audience.

Key words: political speech, discourse analysis, verbal manipulation

Ана МАРИЋ

Београд

ДОКУМЕНТАРНИ МАТЕРИЈАЛ У ФИЛМОВИМА „ДНЕВНИК ДИАНЕ БУДИСАВЉЕВИЋ“ И „ДАРА ИЗ ЈАСЕНОВЦА“

Овај рад се бави остварењима савремене домаће кинематографије посвећеним сећању на Други светски рат и концентрационе логоре на простору бивше НДХ. Филм „Дневник Диане Будисављевић“ је екранизација дневника – сценарио је написан на основу записа ове хуманитарке, а „Дара из Јасеновца“ је фикција базирана на архивском материјалу. Оба филма садрже сећања бивших логораша, мада у различитим формама. Другачији третман документа и сећања производи различита значења, те и другачију рецепцију, односно учинак на гледаоца. Стога ћемо се у раду позабавити анализом начина обраде документарног материјала у наведеним филмовима и структуром у коју је он преточен. Наш главни циљ је да прикажемо како различит приступ документу и примена стваралачких поступака креира другачију структуру сценарија, који је при гледању филма различито перципиран.

Кључне речи: историјски филм, документарни материјал, документарна драма

DOCUMENTARY MATERIAL IN MOVIES „DNEVNIK DIANE BUDISAVLJEVIĆ“ AND „DARA IZ JASENOVCA“

This paper deals with works of contemporary domestic cinematography dedicated to the memory of the World War II and concentration camps in the former NDH. The film „Dnevnik Diane Budisavljević“ (Diana Budisavljević's diary) is a film adaptation of the diary – the screenplay was written on the basis of the records of this humanitarian, and „Dara iz Jasenovca“ (Dara from Jasenovac) is a work of fiction based on archive materials. Both movies contain memories of former detainees, although in different forms. Different treatment of documents and memories produces different meanings as well as different reception, ie effect on the viewer. Therefore, in this paper we will deal with the analysis of the way of processing documentary material in these films and the structure into which it is translated. Our main goal is to show how a different approach to the document and the application of creative procedures create a different structure of the script, which is perceived differently when watching the film.

Key words: historical film, documentary material, documentary drama

Катарина МИТРИЋЕВИЋ-ШТЕПАНЕК

Београд

АУГМЕНТАТИВИ КАО СРЕДСТВА ЕУФЕМИЗАЦИЈЕ НА ПРИМЕРИМА СРПСКИХ И ЧЕШКИХ ПРЕВОДНИХ ЕКВИВАЛЕНТА СА ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

У раду се говори о аугментативним дериватима у српском језику који су употребљени као средства еуфемизације вулгарних и посебно опсцених израза у филмским титловима на енглеском језику. На одабраним примерима из корпуса чешког језика (*Český národní korpus*) врши се семантичка анализа ових деривата у српском у односу на средства у енглеском језику, те поређење са преводним еквивалентима у чешком. Утврђује се да ли аугментативи у српском представљају одговарајуће семантичке еквиваленте, као и која се језичка средства користе при превођењу на чешки језик.

Кључне речи: аугментатив, еуфемизација, српски језик, чешки језик, енглески језик, Чешки национални корпус, преводни еквивалент

The paper discusses augmentative derivatives in the Serbian language that are used as means of euphemisation of vulgar and especially of obscene expressions in film subtitles in English. Based on selected examples from the Czech National Corpus (*Český národní korpus*) the semantics of these derivatives in Serbian is analysed in relation to the means in English and also compared with the translational equivalents in Czech. It is determined whether augmentatives in Serbian represent appropriate semantic equivalents, as well as which language means are used when translating into Czech.

Key words: augmentative, euphemisation, Serbian language, Czech language, English language, Czech National Corpus, translation equivalent

Павел ПИЛХ (Pavel Pilch)

Брно

СРПСКИ СТРИП И СЛАВИСТИКА

Ако је славистика наука која проучава словенске језике, књижевности, историју и културу, онда је неопходно да се део славистике позабави и стрипом који је такође важна културна појава, поготово у земљама бивше Југославије. У реферату ће се поставити питање да ли је истраживање југословенског, односно српског стрипа у савременој славистици још увек *terra incognita*, или постоје радови на чијим темељима таква истраживања могу напредовати. И, ако постоје, како изгледају, чиме доприносе славистици и ко стоји иза њих.

Кључне речи: српски стрип, славистика, стање истраживања

SERBIAN COMICS AND SLAVONIC STUDIES

If Slavic studies is a science that investigates Slavic languages, literatures, history and culture, then it is necessary that it also focuses on comics, which is also an important cultural phenomenon, especially in the countries of the former Yugoslavia. The paper will ask whether research on Yugoslav or Serbian comics is still *terra incognita* in contemporary Slavic studies, or whether there are works on the basis of which such research can be developed. And if they do exist, the question is what they look like, what they are useful for, and who is behind them.

Key words: Serbian comics, Slavonic studies, state of research

Иво ПОСПИШИЛ (Ivo Pospíšil)

Брно

SLAVISTIKA A KOMPARATISTIKA: HROZBY A PERSPEKTIVY

Autor přítomného příspěvku ukazuje na různé tradice entity dvou okruhů – slavistiky a komparatistiky – a upozorňuje na jejich ohrožení v současné době, na proměny jejich smyslu a hledání jejich nové pozice v humanitních a sociálních vědách. Jeho úvahy jsou založeny na tradicích brněnské literárněvědné slavistiky, jejíž meziválečné disciplinární souvislosti demonstruje, i na spojitosti literární komparatistiky a genologie, jejíž byla pražsko-brněnská škola pěstitelkou. Současně poukazuje na sílu, ale i hrozby, které se týkají jak předmětu zkoumání obou velkých disciplín, tak na nové možnosti jejich rozvoje v kontextu globalizace, vytváření nadnárodních celků na straně jedné a úsilí o posilování národní identity na straně druhé a současně hledání nové filologické jednoty či integrity, v níž jazyk a jeho textové produkty hrají znovu klíčovou roli v chápání literatury jako celku. Dalším aspektem je otázka slovanské identity a slovanského celku vůbec, tedy zda jde o fikci nebo realitu a zda koncepce slavismů a antislavismů Franka Wollmana napomůže lepšímu a přesnějšímu chápání literatury jako takové i ve vztahu k faktu, že slavistika, tedy zkoumání slovanského materiálu, poskytla světové lingvistice a literární vědě silné impulsy.

Klíčová slova: sepětí slavistiky, komparatistiky a genologie, jeho krize, „nová filologie“, interpoeticita, terminologie a metodologie

SLAVONIC AND COMPARATIVE STUDIES: THREATS AND PERSPECTIVES

The author of the present contribution manifests the various traditions of the entity of the two spheres – Slavonic and comparative studies – pointing out various threats in the present time, its modifications and the search for the new positions in humanities and social sciences. His reflections are based on the traditions of the Brno Slavonic literary studies the interwar disciplinary contexts he demonstrates, and also the relations of comparative literary and genre studies which especially the Prague-Brno school cultivated. At the same time, he shows the strength, but also the threats concerning the potentials of their advancement in the context of globalization, the formation of supra-national entities on the one hand, and the effort to strengthen the national identity on the other and, at the same time, the search for new philological unity or integrity in which language and its textual outputs play the key role in the grasp of literature as a whole again. Another aspect

is represented by the problem of Slavonic identity and Slavonic entity as such, i. e. if it is a mere fiction or reality and whether Frank Wollman's concept of slavisms and antislavisms may contribute to a better and more precise understanding of literature as such and, moreover, in the relation to the fact that Slavonic studies, i.e. the research of Slavonic material, provides world linguistics and literary criticism with strong impulses.

Key words: Slavonic, comparative and genre studies link, its crisis, "new philology", interpoeticity, terminology and methodology

Петр СТЕХЛИК (Petr Stehlík)

Брно

JUGOSLAVENSTVO SRĐE POPOVIĆA KAO TEMELJ SUVREMENOG PROMIŠLJANJA JEDNE NAIZGLED UMIROVLJENE IDEJE

U vrijeme spektakularnog sloma jugoslavenskog projekta krajem 20. stoljeća činilo se da je jugoslavenska ideja zauvijek odbačena u ropotarnicu povijesti. Ipak, u drugom desetljeću novog milenija pojavilo se nekoliko eseja i studija hrvatskih i slovenskih publicista i znanstvenika kao što su Dragan Markovina, Vjekoslav Perica, Mitja Velikonja ili Tanja Petrović, koji u svojim tekstovima promišljaju jugoslavenstvo ne kao nacionalnu ili državnu ideologiju, već kao subverzivnu strategiju usmjerenu prema dominantnom nacionalističkom kulturnom modelu u postjugoslavenskim zemljama. Rodonačelnikom te suvremene rekonceptualizacije jugoslavenstva (odnosno jugoslavizma) smatram novinara i književnika Viktora Ivančića, nekadašnjeg glavnog urednika kulturnoga splitskog tjednika „Feral Tribune“, najvažnije opozicijske periodike u Hrvatskoj 90-ih godina. Međutim, čitajući njegov esej „Jugoslavija i izdaja“ (2015) lako je uočiti da se Ivančićevo shvaćanje jugoslavenstva zasniva na sličnim principima i stavovima koji su, prema autorovoj analizi, obilježili raznovrsno djelovanje čuvenoga beogradskog odvjetnika i borca za ljudska prava Srđe Popovića (1937–2013). Cilj je izlaganja prikazati Popovićevo jugoslavenstvo i njegovu interpretaciju od strane Viktora Ivančića kao temeljno polazište suvremenih promišljanja jugoslavenske ideje.

Ključne riječi: jugoslavenstvo, Srđa Popović, Viktor Ivančić

YUGOSLAVISM OF SRĐA POPOVIĆ AS A GROUND OF THE CONTEMPORARY DELIBERATION ON A SEEMINGLY RETIRED IDEA

When the Yugoslav project spectacularly collapsed at the end of the 20th century, it seemed that the Yugoslav idea has been forever discarded on the ash heap of history. Yet, during the second decade of the new millenium, several essays and studies had come out by Croatian and Slovenian journalists and scholars such as Dragan Markovina, Vjekoslav Perica, Mitja Velikonja and Tanja Petrović, who in their texts do not reflect on Yugoslavism as a national or state ideology, but as a subversive strategy pointed at the dominant nationalist cultural model in the post-Yugoslav countries. I regard a journalist and author Viktor Ivančić – a one-time editor-in-chief of a cult Split weekly “Feral Tribune”, which was the most significant dissident paper

in Croatia of the 1990s – to be the originator of the contemporary reconceptualization of Yugoslavism. However, while reading his essay “Yugoslavia and Betrayal” (2015) one can readily notice that Ivančić’s understanding of Yugoslavism is grounded in similar principles and stances as the ones that, according to the author’s analysis, marked varied activities of a renowned Belgrade lawyer and human rights champion Srđa Popović (1937–2013). The aim of this paper is to present Popović’s Yugoslavism and its interpretation by Viktor Ivančić as a principal ground of the contemporary deliberations on the Yugoslav idea.

Key words: Yugoslavism, Srđa Popović, Viktor Ivančić

Шимон ТЕСАРЖ (Šimon Tesař)

Брно

VYBRANÉ ASPEKTY KRUŠČICKÉ ČEŠTINY

Příspěvek se soustředí na vybrané aspekty běžně mluvené češtiny v komunitě Čechů žijících v obci Kruščica v jižní části srbského Banátu. Během kolonizačních vln v 1. polovině 19. století přišlo velké množství kolonizátorů na území Banátu z různých regionů Čech. Během společného soužití převážilo v mluvě kruščických Čechů množství jihozápadočeských nářečních rysů. V příspěvku se primárně zaměříme na obecněčeské i jihozápadočeské nářeční rysy. Dále také na vybrané jazykové rysy, které vzešly z jazykového kontaktu se srbštinou.

Současná zjištění porovnáme s výsledky výzkumů kruščické češtiny z konce 60. let minulého století.

Klíčová slova: čeština v zahraničí, Banát, česká menšina, dialekt, jazykový kontakt

SELECTED FEATURES OF KRUŠČICA CZECH

The paper focuses on selected features of commonly spoken Czech in the community of Czechs living in the village of Kruščica in the southern part of the Serbian Banat. During the colonization waves in the first half of the 19th century, a large number of colonizers came to the territory of the Banat from various regions of Bohemia. During the coexistence, a number of Southwest Bohemian dialect features predominated in the commonly spoken Czech in Kruščica. In this paper, we will primarily focus on Common Czech and Southwest Bohemian dialect features. Furthermore, also on selected language features that arose from language contact with the Serbian language. We will compare the current findings with the results of research into Kruščica Czech from the late 1960s.

Key words: Czech abroad, Banat, Czech minority, dialect, language contact

Зузана ЧИЖИКОВА (Zuzana Čížiková)

Београд

ČESKÁ EXPERIMENTÁLNÁ TVORBA NA STRANÁCH NOVÉHO ŽIVOTA

V príspevku sa venujeme umeleckým a teoreticko-kritickým prácam z dielne a pera českých experimentálnych umelcov, ktoré boli uverejnené na stranách slovenského vojvodinského časopisu pre literatúru a kultúru *Nový život*. Prítomnosť českej alternatívnej tvorby súvisí s novou koncepciou časopisu v 80. rokoch 20. storočia na čele s redaktorom Víťazoslavom Hroncom a najmä s novým členom redakcie – multimediálnym a neoavangardným umelcom Jaroslavom Supekcom (1952–2009). V jeho výbere v druhej polovici 80. rokov časopis uverejňuje práce viacerých českých umelcov ako sú Miroslav Klivar, J. H. Kocman, Pavel Rudolf, Karel Adamus, Petr Ševčík, Jiří Hůla, Helena Hátleová a iní. Korunou tejto spolupráce je uverejnenie syntetickej štúdie známeho českého umelca a teoretika alternatívnej tvorby Jiřího Valocha pod názvom *Vizuálne texty českých autorov* v roku 1988 prinášajúcej detailný prehľad vývinu experimentálnej a vizuálnej tvorby v Česku. V uvedenom desaťročí sa *Nový život* profiloval ako časopis otvorenej a liberálnej koncepcie, najmä priestorom, ktorý venoval experimentálnej tvorbe a teoretickej reflexii postmodernej prerastal rámce menšinovej slovenskej kultúry a literatúry a bol vyhľadávaným čítaním aj v „normalizačnom“ Československu. Práve priestor poskytnutý neoavangardných a experimentálnym umeleckým prejavom postupne otváral možnosti spolupráce aj s materskou krajinou (po roku 1989) a v tomto zmysle boli podnetné práve impulzy prichádzajúce z českého prostredia.

Kľúčové slová: česká experimentálna a vizuálna tvorba, *Nový život*, Jaroslav Supek

CZECH EXPERIMENTAL WORK ON THE PAGES OF MAGAZINE NOVÝ ŽIVOT

The article focuses on artistic and theoretical-critical work of Czech experimental artists, published on the pages of the Vojvodinian Slovak magazine for literature and culture *Nový život*. The presence of Czech alternative works is connected with the new concept of the magazine which emerged during the 1980s. At the time, the magazine was led by editor Víťazoslav Hronec and especially by a new member of the editorial board – multimedia and neo-avant-garde artist Jaroslav Supek (1952–2009). It was in the second half of the 1980s, that the latter decided the magazine was to publish works by several Czech artists such as Miroslav Klivar, J. H. Kocman, Pavel Rudolf, Karel Adamus, Petr Ševčík, Jiří Hůla, Hele-

na Hátleová and others. The crown of this collaboration was the publication of a synthetic study by the well-known Czech artist and theoretical scholar of alternative works, Jiří Valoch, titled *Visual Texts of Czech Authors* in 1988. This publication provides a detailed overview of the development of experimental and visual works in the Czech Republic. In the 80s, *Nový život* established itself as a magazine of open and liberal conception, especially when it comes to the space devoted to experimental works and theoretical reflection of postmodernism. In this manner, the magazine went beyond its initial framework involving only the culture and literature of the Slovak national minority and became a reading material in high demand even in „normalizing“ Czechoslovakia. It was precisely the space devoted to neo-avant-garde and experimental artistic expressions that gradually opened vast possibilities of cooperation with the motherland (after 1989), and it was the impulses coming from the Czech Republic which enabled the cooperation to gain momentum.

Key words: Czech experimental and visual work, magazine *Nový život*, Jaroslav Supek

Вацлав ШТЕПАНЕК (Václav Štěpánek)

Брно

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ЧЕШКО-СРПСКИХ ВЕЗА: ЧЕСИ И СРБИ ИЗ АУСТРОУГАРСКИХ ЗЕМАЉА У ПРВОЈ СРПСКОЈ ДОБРОВОЉАЧКОЈ ДИВИЗИЈИ НА ФРОНТУ У ДОБРУЦИ

Ни у чешкој ни у српској јавности није довољно позната чињеница да су чешки војници и посебно официри учествовали у борбеним дејствима прве српске добровољачке дивизије на фронту у Добруци. Српске власти су у Русији покушале да оснују избегличку војску из редова заробљених Срба из аустроугарске војске, која би током савезничких кампања оперисала на Балканском полуострву и чији би задатак био да допринесе ослобођењу окупиране земље. Тако је у Одеси почетком 1916. године почело формирање српске добровољачке дивизије. Много заробљених Чеха је одлучило да ступи у ову новоформирану српску војску, пошто су им руски органи бранили да приступе намерно веома споро формираној чешкој јединици у Кијеву. Чеси су се у српској дивизији борили у Добруци против бугарских и немачких јединица. Студија се темељи на успоменама чешких официра-добровољаца и на архивској грађи. Како у успоменама, тако и у грађи налазимо тонове разочарања приликама у дивизији, посебно после разбијања дивизије у борбама у Добруци. Чешки официри-добровољци се жале на безосећајно понашање српских високих официра према својим војницима, на присилно врбовање српских, али и хрватских војника у руским заробљеничким логорима, на батинање и друге казне и уопште на недостатак демократског духа. Ове чињенице нису у српској историографији довољно познате. То је био један од разлога што се већина чешких добровољаца исписала из редова дивизије. Касније су ти борци заузимали истакнуте положаје у чехословачким легијама формираним у Русији и те положаје су задржали и по повратку у отаџбину.

Кључне речи: Велики рат, ратни заробљеници, чешки добровољци, српска добровољачка дивизија, фронт у Добруци

**CONTRIBUTION TO RESEARCH
ON CZECH-SERBIAN RELATIONS:
CZECHS AND SERBS FROM AUSTRO-HUNGARIAN
COUNTRIES IN THE FIRST SERBIAN VOLUNTEER
DIVISION ON THE FRONT LINE IN DOBRUJA**

The fact that Czech soldiers and especially officers participated in the combat actions of the first Serbian volunteer division on the front line in Dobruja is not well known in the Czech or Serbian public. Serbian authorities tried to set up a refugee army in Russia. The army was to be formed from the ranks of captured Serbs from the Austro-Hungarian army and would operate on the Balkans during the campaigns of the Entente Powers and whose task would be to contribute to the liberation of the occupied country. Thus, in the beginning of 1916, the formation of the Serbian volunteer division began in Odessa. To the Serbian Volunteer Division entered a large number of Czech prisoners of war, especially officers, as the Russian authorities prevented them from joining deliberately very slowly formed Czech division in Kiev. With the Serbian division they fought in Dobruja against the Bulgarian and German troops. The study is based on written memories of Czech officers and on archival sources. Both in the memoirs and in the sources we find tones of disillusionment with the conditions in the Serbian division, especially after the defeat in Dobruja. Czech volunteers complained about high-ranking Serbian officers and their mistreatment of ordinary soldiers, the forcible recruitment of Serbian but also Croatian prisoners of war from Russian prison camps, harsh physical punishment and a lack of democratic spirit in the division. These facts are not very well known in Serbian historiography. This is one of the reasons why a large part of the Czech volunteers left the Serbian division. Many of them later occupied prominent positions in Czechoslovak legions formed in Russia and retained these positions after returning to their homeland.

Key words: Great War, prisoners of war, Czech volunteers, Serbian volunteer division, front line in Dobruja

УЧЕСНИЦИ КОЛОКВИЈУМА БЕОГРАД–БРНО

Mgr. Anna Agapova, Ph.D.

odborný asistent

Ústav slavistiky, Filozofická fakulta

Masarykova univerzita, Brno

anna.agapova@mail.muni.cz

др Тања Гаев

доцент

Катедра за славистику, Филолошки факултет

Универзитет у Београду

scienciaipsa@gmail.com

Mgr. Юлия Дмитриева

doktorand

Ústav slavistiky, Filozofická fakulta

Masarykova univerzita, Brno

iul.dmitrieva@gmail.com

PhDr. Josef Dohnal, CSc.

profesor

Ústav slavistiky, Filozofická fakulta

Masarykova univerzita, Brno

Filozofická fakulta

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Třnávě

josef-dohnal@volny.cz

др Ана Јаковљевић-Радуновић

доцент

Катедра за славистику, Филолошки факултет

Универзитет у Београду

anajakovljevic@yahoo.com

PhDr. Petr Kalina, Ph.D.

odborný asistent

Ústav slavistiky, Filozofická fakulta

Masarykova univerzita, Brno

chinin@seznam.cz

др Александра Корда-Петровић

ванредни професор
Катедра за славистику, Филолошки факултет
Универзитет у Београду
korda@verat.net

др Ивана Кочевски

доцент
Катедра за славистику, Филолошки факултет
Универзитет у Београду
ivana.kocevski@fil.bg.ac.rs

Mgr. Pavel Krejčí, Ph.D.

docent
Ústav slavistiky, Filozofická fakulta
Masarykova univerzita, Brno
pkrejci@phil.muni.cz

Mgr. Dominika Kubišová

doktorand
Ústav slavistiky, Filozofická fakulta
Masarykova univerzita, Brno
domcakubisova@gmail.com

мср Ана Марић

асистент
Катедра за славистику, Филолошки факултет
Универзитет у Београду
anazikic@yahoo.com

др Катарина Митрићевић-Штепанек

доцент
Катедра за славистику, Филолошки факултет
Универзитет у Београду
k.mitricevic@fil.bg.ac.rs

Mgr. Pavel Pilch, Ph.D.

odborný asistent
Ústav slavistiky, Filozofická fakulta
Masarykova univerzita, Brno
pilch@phil.muni.cz

PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.

profesor

Ústav slavistiky, Filozofická fakulta

Masarykova univerzita, Brno

Ivo.Pospisil@phil.muni.cz

Mgr. Petr Stehlík, Ph.D.

odborný asistent

Ústav slavistiky, Filozofická fakulta

Masarykova univerzita, Brno

Stehlik.Petr@phil.muni.cz

Mgr. Šimon Tesář

doktorand

Ústav slavistiky, Filozofická fakulta

Masarykova univerzita, Brno

simontesar@mail.muni.cz

др Зузана Чижикова

ванредни професор

Катедра за славистику, Филолошки факултет

Универзитет у Београду

z.cizikova@fil.bg.ac.rs

PhDr. Václav Štěpánek, Ph.D.

docent

Ústav slavistiky, Filozofická fakulta

Masarykova univerzita, Brno

vstepanek@mail.muni.cz